

Увічення пам'яті

Вергеліс Олег. **Театр, де розбиваються серця.** – Київ: Радуга, 2017. – 336 с.

«Театр, де розбиваються серця» – четверта книга українського театрального критика і журналіста Олега Вергеліса, присвячена видатним вітчизняним акторам театру і кіно. Вона складається з 12 розділів-сюжетів, але йдеться в ній не про 12, а про понад 30 персон, долі яких автор досліджує через призму їхнього особистого життя і творчості. Більшою чи меншою мірою пам'ять про цих акторів відходить, на жаль, у забуття. Причина? Театр – мистецтво миттєве і недовготривале, яке майже не піддається фіксації (аудіо- і відеозаписи зберігають голос і обличчя виконавців, візуальну картину вистави, але не передають емоції, яка виникає при безпосередньому перегляді). Інша річ кіно – фільми увічнюють акторів. А про успіх театрального актора можна судити лише з реакції глядачів, популярності серед сучасників, розголосу в пресі. Змінюється час, змінюються кумири, публіка, тому місцєю цієї книги стало збереження пам'яті про українських майстрів сцени та екрану кінця XIX і XX століття, доведення їхньої унікальності, популяризація мистецтва та його діячів.

Автор досліджує феномен акторського таланту Марії Заньковецької, її віртуозну гру на сцені, на яку значною мірою впливали її схоже на одержимість кохання до Миколи Садовського, нереалізованість як матері та дружини. Намагається розгадати секрет геніальності Амвросія Бучми, соратника Леся Курбаса, виконавця головних ролей у виставах Гната Юри, актора фільмів «Тарас Шевченко», «Тарас Трясило», «Арсенал», якому довелося пережити жахіття Першої світової, ув'язнення, хвороби, полон, утечу, психіатричну лікарню. У формі кіносценарію на кілька серій Олег Вергеліс заглиблюється у приховану драму життя Наталі Ужвій, провідної акторки театру ім. Івана Франка, родина якої стала жертвою кривавого часу. Два окремих розділи присвячено двом комедійним акторам, народним улюбленцям, відомим за фільмами «За двома зайцями», «Королева бензokolонки», «Фараони» та радіопрограмою «Від суботи до суботи», – Миколі Яковченку і Нонні Копержинській. Їхнє життя сповнене смішних історій та жартів, та за ними стояли тяжкі воєнні часи, трагічні втрати рідних і вигнання з рідного театру.

Не менш драматичним було особисте і творче життя й інших видатних франківців: Ольги Кусенко, Юрія Шумського, Володимира Дальського, Аркадія Гашинського, Юлії Ткаченко, Степана Олексенка. Окремий розділ становлять історії-замальовки про акторів театру ім. Лесі Українки: Віру Предаєвич, Мальвіну Швідлер, Олександрю Смолярову, Ганну Николаєву, Валерія Бесараба, Ірину Буніну, Валерію Заклунну. Ціле дослідження зробив автор про зірку радянської Галичини 1970–90-х років Зінаїду Дехтярьову, яка разом із чоловіком Анатолієм Ротейштейном стала жертвою «перебудови». У книзі йдеться також про неперевершеного коміка, майстра художнього слова Андрія Сову. Завершує автор мандрівку акторськими долями-стежками «Заповітом» про Богдана Ступку, змальовуючи його гру у виставах «Річард III», «Украдене щастя», «Камінний господар», «Дядя Ваня», розповідаючи про керівництво Театру ім. Івана Франка.

Олег Вергеліс використовує журнальні та газетні відгуки критиків (журнали «Український театр», «Кіно-Театр» тощо), уривки з книг інших авторів (зокрема Віталія Жежери «Микола Яковченко»), матеріали з музеїв, сімейних архівів і збережень київських театрів ім. Івана Франка та російської драми, а також власні зустрічі-інтерв'ю з акторами, їхніми рідними та колегами. Аналізує роботи акторів як на сцені, так і в кіно, зосереджуючи увагу на ролях, які принесли успіх і визнання. Трем і співчуття викликають розповіді з особистого життя героїв книги, в кожній з яких відчувається переживання самого автора. Треба зауважити, що вони жили в нелегкий час: переверотів, війн, Голодомору і терору з боку влади. Як зауважує Олег Вергеліс, «складна епоха накладала тавро на долю» чи не кожного героя його книги. Автор ніби доводить аксіому про те, що сходження на вершину слави – нелегка справа, в дорозі доводиться долати чимало випробувань. Особливістю книги є те, що вона написана легкою і доступною мовою, захоплює і з гумором, що робить її цікавою не тільки для театралів, а й для пересічних читачів.

Вікторія Котенок